

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Optimisme en realisme in Trippenhuis (Open Access)

Damen, J.

Citation

Damen, J. (2011). Optimisme en realisme in Trippenhuis (Open Access).
Informatieprofessional, (3), 12-13. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18460>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18460>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Optimisme en realisme in Trippenhuis

Foto: Roy Anagnostis

De Nationale UNESCO Commissie bracht op 20 januari jl. in Amsterdam een internationaal gezelschap bijeen voor de expert meeting *A Global Perspective on Open Access*. Jos Damen schoof ook aan.

Jos Damen

De mooiste vergaderzaal van het Trippenhuis in Amsterdam is tot aan de achterste rijen gevuld. De *Nachtwacht* van Rembrandt hing tussen 1817 en 1895 in deze zaal; nu zijn hier diverse kopstukken uit wetenschap, politiek, uitgeverij en bibliotheek samengekomen voor de expert meeting *A Global Perspective on Open Access*. Een internationaal gezelschap praat over onbelemmerde toegang tot wetenschappelijke informatie. Uit Nederland zijn onder meer aanwezig: Robbert Dijkgraaf (president KNAW), Jos Engelen (voorzitter NWO), Jan Donner (KIT), Erik-Jan Zürcher (IISG), Leo Waaijers (oud-bibliothecaris TU Delft), Michel Wesseling (ISS, voorzitter NVB) en Michel Kolman (Elsevier). De Nationale UNESCO Commissie, organisator van deze dag, heeft ook diverse deskundige

buitenlandse sprekers uitgenodigd, onder meer om de rol van Open Access in het verbeteren van toegang tot informatie in het zuiden van de wereld te bespreken.

Praktische bezwaren

Allereerst de stand van zaken. Internationaal lijkt Open Access inmiddels algemeen geaccepteerd. Universiteiten en onderzoeksinstituten onderschrijven het belang van vrije toegang tot wetenschappelijke informatie en praktiseren dit ook, onder meer in repositories. Bedrijven als Google en Microsoft bieden veel oudere literatuur gratis online aan, en organisaties als The Internet Archive doen hetzelfde, ook voor film, afbeeldingen, audio en websites. Uitgeverijen passen hun zakenmodel al op kleine of grotere schaal aan (Springer) en er verschijnen nieuwe

wetenschappelijke tijdschriften die gebaseerd zijn op het model van Open Access (PLoS). Wetenschappers zien het belang van een open aanbod van informatie. Universiteiten onderschrijven massaal de *Berlin Declaration on Open Access* (2003), gevolgd door de *Salvador Declaration on Open Access: The Developing World Perspective* (2005).

In Nederland onderschrijven alle universiteiten die Bertijense verklaring. Daarmee lijkt er in Nederland alleen nog een implementatieprobleem te zijn. Maar, om met Elsschot te spreken, 'tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren'. Die wetten zijn in dit geval de wetten van vraag en aanbod, waarbij Open Access-tijdschriften vaak niet de hoogst aangeschreven tijdschriften in het vakgebied zijn - waardoor een weten-

schapper geneigd is te kiezen voor een tijdschrift dat alleen met een abonnement toegankelijk is. De praktische bezwaren worden gevormd door het gebrek aan voortdurende inzet van de Nederlandse universiteiten om hun repositories met de beste wetenschappelijke artikelen te vullen.

De Nederlandse repositories scoren hoog op de internationale ranglijsten, maar wie goed naar de inhoud kijkt ziet dat veel internationale wetenschappelijke literatuur van Nederlandse onderzoekers niet of pas na lange tijd vrij beschikbaar is - en dat geldt zelfs voor veel recente interessante Nederlandse proefschriften.

Na een goede Nederlandse start enige jaren geleden (het programma *Keur der wetenschap / Cream of Science*, 2005) lijkt er nu enige stagnatie te komen, al zijn er goede initiatieven bij onder meer de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam (met allebei duidelijke streefcijfers voor Open Access) en bij NWO, dat een mooi Stimuleringsfonds voor Open Access heeft ontwikkeld met 2,5 miljoen euro, bijvoorbeeld voor het publiceren in peer reviewed OA-tijdschriften.

Oplossingen

Terug naar het Trippenhuis. In de UNESCO-bijeenkomst komt meer aan de orde. Helena Asamoah Hassan (IFLA, Ghana) spreekt over de obstakels voor Afrikaanse wetenschappers en de benodigde stimulerende maatregelen. Abel Packer van de Scientific Electronic Library Online (SciELO) uit Brazilië houdt een voordracht

waarin hij via mensenrechten en het recht op informatie uitkomt op Open Access. De Nepalees Gyawali begint over waterdammen, en net op het moment dat de deelnemers zich afvragen of ze wel in de goede zaal zitten, komt hij met een mooie beeldspraak terug bij het thema. Carlos Morais-Pires van de Europese Commissie benadrukt dat ook de politiek het belang ziet - en bereid is daarvoor geld uit te trekken.

Indrajit Banerjee, directeur bij de UNESCO, vat niet alleen puntig de discussies samen, maar stelt ook dat Nederland niet zozeer moet zorgen voor de 273e 'Declaration of Amsterdam', maar vooral met goede praktijkvoorbeelden de weg moet wijzen.

Dat is nodig, want nog steeds is er te weinig gratis toegang tot tijdschriften, ondanks goede initiatieven als van DOAJ. Auteurs in het zuiden kunnen hun auteursvergoedingen niet missen. Welke oplossingen er worden gezien? Bij internationale samenwerking zou je Open Access verplicht kunnen stellen. Open Access zou niet alleen bij publicaties de norm moeten zijn, maar ook voor wetenschappelijke onderzoekgegevens.

De discussies over de voordrachten maken daarna duidelijk dat de route naar Open Access een lange maar zekere weg is. Bijeenkomsten als deze, georganiseerd door de Nationale UNESCO Commissie, zijn daarbij nuttige versterkingspunten. <

Jos Damen is hoofd bibliotheek, documentatie en informatie van het Afrika-Studiecentrum in Leiden.